

Midterm Review Tarievenbeleid 2011-2016

Auteur: Martijn de Koning

Afdeling: Team Economie, Onderwijs & Sport

Versienummer: 1.0

Datum: 17 maart 2016

Corsanummer: T16.03055

INHOUDSOPGAVE

1	AANLEIDING EN OPBOUW	3
1.1	ONDERZOEKSVRAAG	3
1.2	AFBAKENING	3
1.3	ALGEMENE ONTWIKKELINGEN: BEVOLKINGSONTWIKKELING & INFLATIE	4
DEEL I: BINNENSPOORT		5
2	WIJZIGINGEN	5
2.1	LANDELIJKE ONTWIKKELINGEN	5
2.2	ONTWIKKELINGEN IN LANSINGERLAND	6
2.3	TARIEVENBELEID	9
3	EVALUATIE	11
3.1	BENCHMARK	11
3.2	GEBRUIK	12
3.2.1	DISCLAIMER: SIGNIFICANTIE VAN AFWIJKINGEN	14
3.3	AANBOD	15
3.4	SUBSIDIE	16
3.5	RUWE ELASTICITEIT	16
3.6	CONCLUSIES	17
DEEL II: SOCIAAL CULTUREEL		18
4	WIJZIGINGEN	18
4.1	LANDELIJKE ONTWIKKELINGEN	18
4.2	ACTUELE GEBRUIKSTARIEVEN	19
4.2.1	ONTWIKKELING TARIEVEN 2011-2016	20
5	EVALUATIE	21
5.1	BENCHMARK	21
5.1.1	BOUWSTENEN VOOR SOCIAAL (2013)	21
5.1.2	KENNISKNOOPPUNT KULTURHUS	21
5.2	GEBRUIK & AANBOD	22
5.3	SUBSIDIE	23
5.4	VOORUITBLIK	24
5.5	CONCLUSIES	25
BIJLAGE 1: BENCHMARK TARIEVEN		26
BIJLAGE 2: GEBRUIKSTARIEVEN SOCIAAL CULTURELE ACCOMMODATIES		27
BIJLAGE 3: GEBRUIKTE BRONNEN		28

1 AANLEIDING EN OPBOUW

De afgelopen jaren is er veel aandacht geweest voor de ontwikkeling van de tarieven voor het gebruik van onze gemeentelijke accommodaties. Dit werd veroorzaakt door twee met elkaar samenhangende ontwikkelingen. De eerste bestond de wens tot harmonisatie van de tarievenstelsels van voor de gemeentelijke fusie. Deze stelsels waren veelal historisch gegroeid en ontbeerden consistentie en logica. De tweede ontwikkeling was de slechte financiële situatie van de gemeente Lansingerland. In reactie op deze situatie is ervoor gekozen de middelen die naar deze accommodaties vloeien significant te verminderen.

Inmiddels liggen de bovenstaande discussies achter ons en is er sprake van actuele vastgestelde tarievenstelsels voor de binnen- en buitensport en de sociaal-culturele accommodaties. Voor de sportaccommodaties zijn de tarieven begin 2014 vastgesteld, met een looptijd tot en met 2018. Het huidige kalenderjaar 2016 vormt het midden van deze periode. Dit vormt een goed moment om te bezien welke gevolgen de invoering van dit tarievenstelsel heeft gehad op het gebruik van deze accommodaties. In dit kader spreken wij van een *'Midterm Review'*.

1.1 ONDERZOEKSVRAAG

Brief met kenmerk U16.00311 (26 januari 2016) informeerden wij de gemeenteraad over de opzet van het voorliggende onderzoek. Hierin formuleerden wij de volgende onderzoeksvraag:

Welke invloed hebben de wijzigingen in de tarieven voor het gebruik van binnensport- en sociaal-culturele accommodaties in de periode 2012-2015 gehad op het gebruik van deze accommodaties en de activiteiten die hier ontplooid worden?

In deze rapportage zullen wij deze vraag eens beantwoorden voor de binnensport. In hoofdstuk 2 gaan wij in op de wijzigingen van het beleid en externe ontwikkelingen, in hoofdstuk 3 evalueren wij de wijzigingen in het gebruik van onze accommodaties en trekken hier conclusies uit. In hoofdstuk 4 en 5 doen wij hetzelfde voor onze sociaal-culturele accommodaties.

1.2 AFBAKENING

In de review richten we ons niet op individuele verenigingen, maar op de ontwikkeling van de sport- en sociaal-culturele activiteiten in Lansingerland in zijn totaliteit. De ontwikkelingen van individuele verenigingen worden immers slechts voor een deel beïnvloed door het gemeentelijk (tarieven) beleid. Andere ontwikkelingen zijn hiervoor minstens even belangrijk. Wij denken hierbij bijvoorbeeld aan:

- toenemende of juist afnemende (landelijke) populariteit van verschillende sporten en/of activiteiten;
- een veranderende bevolkingssamenstelling;
- de (groei)ambities en inspanning die hierop ontplooid wordt door verschillende verenigingen;
- de kwaliteit van het bestuur;
- de onderlinge sfeer in een vereniging.

Het formuleren van concrete beleidsvoorstellen en de reactie van gebruikers/verenigingen hierop valt buiten deze Review. Na het vaststellen en bespreken van de resultaten van de voorliggende Review kan dit onderdeel uitmaken van eventuele vervolgstappen.

1.3 ALGEMENE ONTWIKKELINGEN: BEVOLKINGSONTWIKKELING & INFLATIE

In welke mate is de bevolking van Lansingerland de afgelopen jaren veranderd?

Er zijn twee algemene ontwikkelingen die bij iedere evaluatie van het tarievenbeleid relevant zijn: de ontwikkeling van de bevolking en de inflatie. Hieronder lichten wij deze ontwikkelingen nader toe.

▪ **Bevolkingsontwikkeling**

De afgelopen jaren is de bevolking van Lansingerland gestaag toegenomen. In de onderstaande tabel is de bevolking van onze gemeente per 1 januari weergegeven. In de tweede rij is de procentuele groei van de totale bevolking ten opzichte van 1 januari 2011 weergegeven.

	2011	2012	2013	2014	2015
Alle inwoners	54.090	55.265	56.506	57.122	58.133
Inwoners t.o.v. 2011	100,0	102,2	104,5	105,6	107,5

Tabel 1: aantal inwoners op 1 januari (2011 = 100 bron: www.cbs.nl)

▪ **Inflatie**

In het vervolg van deze memo geven wij een overzicht van de wijzigingen van de tarieven van achtereenvolgens de binnensport en de sociaal-culturele accommodaties over de periode 2011 tot heden. Om een reëel beeld te schetsen van de prijsontwikkeling over een langere periode dient ook rekening gehouden te worden met de inflatie. Deze is in de onderstaande tabel weergegeven.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Inflatie (CPI, t-1)	1,93%	2,38%	2,90%	1,70%	0,70%	0,70%
2011 = 100	100	102,4	105,3	107,1	107,9	108,6

Tabel 2: inflatie o.b.v. consumenten prijs index (CPI), 2011 = 100 (bron: cbs.nl)

DEEL I: BINNENSPOORT

2 WIJZIGINGEN

2.1 LANDELIJKE ONTWIKKELINGEN

Welke landelijke ontwikkelingen zijn relevant voor de geformuleerde onderzoeksvraag?

In deze paragraaf brengen wij puntsgewijs een aantal voor de Review relevante landelijke ontwikkelingen in kaart. De volgende punten zijn afkomstig uit drie rapportages:

- o 'Voorstudie financiële aspecten van sport' (2014, Mulier Instituut);
- o 'Sportaanbiedersnota 2015' (NOC*NSF, 2015);
- o 'Sportbonden Monitor 2014: Ontwikkeling van organisaties in de sport'(NOC*NSF, 2014).

■ Gemeenten bezuinigen sterk

Gemeenten nemen circa 90% van de overheidsbestedingen aan (breedte)sport voor hun rekening, in totaal zo'n € 1,5 miljard. Van dit bedrag wordt weer 90% uitgegeven aan sportaccommodaties (velden, sporthallen, onderhoud, renovatie, etc.). De afgelopen jaren hebben circa 80% van alle Nederlandse gemeenten in meer of mindere mate bezuinigd op de kosten voor sportbeoefening.

■ Consument bezuinigt veel minder

Uit onderzoeken van het Nibud, het CBS en ING blijkt dat de bestedingen aan sport en hobby's onderaan het bezuinigingslijstje van de Nederlandse consument staat. Zo bezuinigde in 2013 7% van alle Nederlanders op sport, waarvan slechts 3-4% op sportlidmaatschappen. Uit onderzoek blijkt dat men eerder geneigd was om te bezuinigen op niet-strikt noodzakelijke kosten verbonden aan sportbeoefening, zoals sportartikelen en sporthoreca. Eenvoudig gezegd: 'te duur' is zelden een reden om te stoppen met sport. Tijd en prioriteit (motivatie) zijn hierbij over het algemeen veel belangrijker.

■ Betaalbaarheid van de sport

De betaalbaarheid van sport lijkt sterk afhankelijk te zijn van drie factoren:

- (1) de bestedingsruimte van sporters;
- (2) de kosten van de sportbeoefening;
- (3) de voorkeur van sport in vergelijking met andere vrijetijdsbestedingen;

Met name de laatste factor lijkt bepalend voor het verloop van de sportdeelname.

■ Uitgebreid economisch onderzoek ontbreekt

Er zijn geen diepgravende studies beschikbaar over de wisselwerking tussen sportbeoefening en de prijs van sporten. Het Mulier-instituut benadrukt dat de vraag naar sport bepaald wordt door tal van factoren, waardoor het moeilijk is om precies bloot te leggen welk deel van de verandering in sportbeoefening verband houdt met een prijswijziging.

■ Sportdeelname lijkt inelastisch

De beperkte hoeveelheid onderzoeken die wel beschikbaar zijn wijzen erop dat de vraag naar sport over het algemeen prijsinelastisch¹ is. Dit wil zeggen dat een verandering van de prijs maar weinig invloed heeft op de vraag. Er is echter ook bewijs dat een lager inkomen zich kan vertalen in lagere sportdeelname. Dit betreft dan met name minima. In Nederland is nog erg weinig onderzoek gedaan naar de prijselasticiteit.

¹ Inelastisch wil zeggen dat de vraag naar sport niet sterk reageert op prijswijzigingen. Zie ook paragraaf 3.4.

Een belangrijke kanttekening bij de hierboven genoemde onderzoeken is dat deze uitgaan van 'ruwe' prijselasticiteit. Dit houdt in dat alleen gekeken wordt naar de ontwikkeling van de prijs en het ledenaantal/bezoek. Er wordt niet onderzocht of er daadwerkelijk een oorzaak en gevolg relatie bestaat tussen deze ontwikkelingen (causaal verband). Hierdoor kennen deze onderzoeken een grote foutmarge.

■ **Conclusies sportaanbiedersmonitor**

De '*Sportaanbiedersnota 2015*' van het NOC*NSF is een actueel en gedetailleerd overzicht van de 'staat van de sport' in Nederland. Het algemene beeld wat hieruit naar voren komt is een redelijk stabiele sector die vitaal genoeg is om financiële tegenvallers op te vangen, hoewel er ook reden is tot zorg. Enkele deelconclusies:

- dat bij de meeste onderzochte verenigingen sprake is van een lichte stijging van het aantal leden in de periode 2012-2015.
- Bijna 25% van de verenigingen heeft onvoldoende vrijwilligers.
- De grootste zorgen van verenigingen zijn stijgende kosten/huurprijzen (64%), gebrek aan sponsors (51%), en geringe of afnemende subsidie (43%).
- Twee derde van de verenigingen zien zichzelf als financieel gezond.
- 75% van de verenigingen heeft jaarlijks een sluitende begroting, 67% denkt bij financieel beleid een aantal jaren vooruit.
- De belangrijkste inkomstenbronnen voor verenigingen zijn contributies (62%), horeca (14%) en sponsoring (13%).

■ **Sportdeelname stijgt, ledenaantal stabiel**

Het aantal leden van bij de NOC*NSF aangesloten sportbonden blijft de afgelopen jaren stabiel. De sportdeelname stijgt echter: de georganiseerde sport '*verliest dus marktaandeel*'. Deze trend past binnen de algemene individualisering in de samenleving en toenemende aandacht voor een gezonde levensstijl. Deelname aan een vereniging is niet meer vanzelfsprekend en steeds meer mensen kiezen voor 'ongeorganiseerde' vormen van sport als hardlopen, wielrennen en fitness. Deze drie sporten zijn de afgelopen jaren dan ook het sterkst gegroeid.

Bij de georganiseerde sporten zien wij een daling in precisiesporten (bijvoorbeeld schieten, jeu de boules, biljart, etc.), racketsporten (tennis, badminton) en zaalsporten (binnensport). Het aantal jeugdleden bij voetbal, maar met name hockey, neemt juist sterk toe.

■ **Financiële situatie sportbonden stabiel**

Het aantal bij de NOC*NSF aangesloten bonden met financiële problemen neemt de afgelopen jaren af. Vooral middelgrote bonden van sporten die kampen met een dalend aantal sporters zitten in financieel slecht weer. Het verhogen van contributies en/of interen op eigen vermogen vormde gedurende de economische crisis een belangrijk instrument voor het opvangen van bezuinigingen.

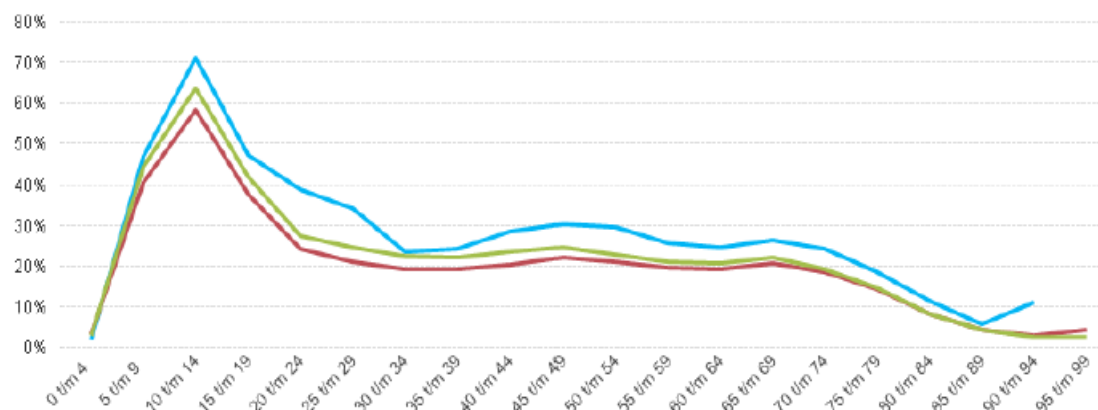
2.2 ONTWIKKELINGEN IN LANSINGERLAND

Eind 2015 heeft het NOC*NSF in onze opdracht een zogenaamde KISS rapportage gericht op de gemeente Lansingerland opgesteld. KISS staat hierbij voor 'Kennis en Informatiesysteem Sport'. Dit systeem bevat een overzicht van alle leden van bij NOC*NSF aangesloten sportbonden. Aan de hand van deze gegevens kan een gedetailleerd beeld geschetst worden van de staat van de sport in Lansingerland ten opzichte van andere gemeenten. Omdat de achterliggende database al een aantal jaren gevuld wordt met betrouwbare gegevens kan deze ook gebruik worden om trends en ontwikkelingen in beeld te brengen.

In deze paragraaf gaan wij in op een aantal bevindingen van de rapportage die bijdragen aan de beantwoording van de deelvraag.

Figuur 2 laat zien dat er in Lansingerland relatief veel inwoners lid zijn van een sportvereniging. Dit geldt voor alle leeftijdsgroepen. Over de hele bevolking genomen is het ledenpercentage in Nederland (groene lijn) 25,9%, in de provincie Zuid-Holland (rode lijn) 23,1% en in de gemeente Lansingerland (blauwe lijn) 31,3%.

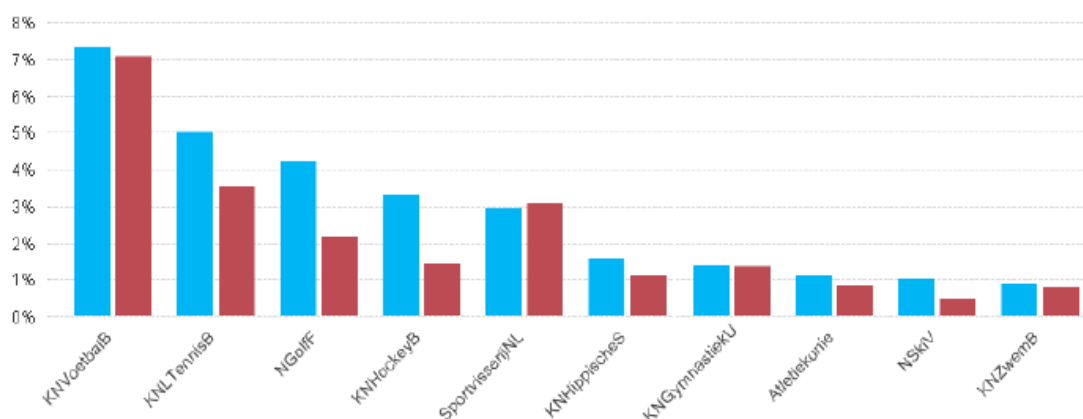
Vergelijking ledenpercentage gemeente Lansingerland, provincie Zuid-Holland en Nederland (2014)

Figuur 1: ledenpercentage

De meest beoefende sporten in Lansingerland zijn voetbal, tennis, golf en hockey. Met name voor de laatste drie sporten ligt het aantal leden in Lansingerland significant hoger dan het landelijke gemiddelde. Dit is weergegeven in de onderstaande figuur (blauw = Lansingerland, rood = Nederland).

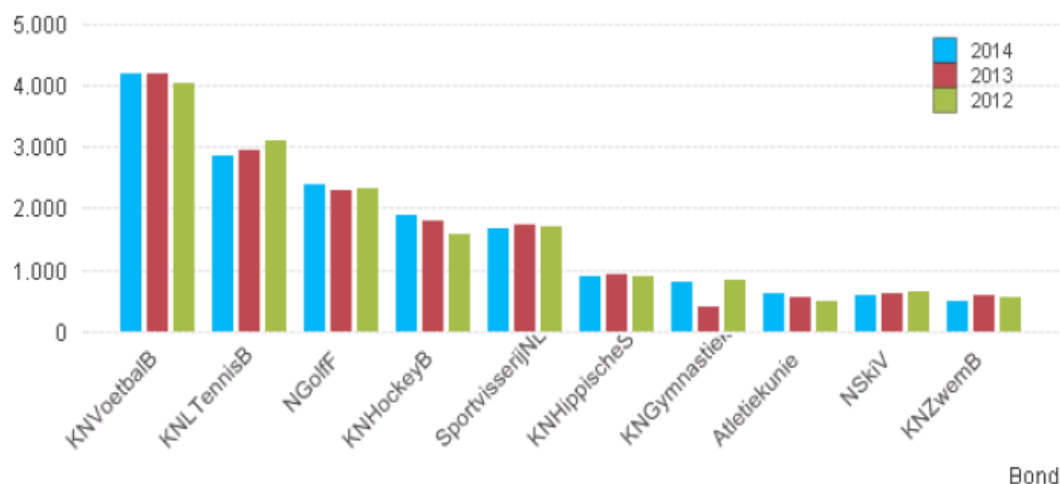
Aandeel top 10 sporten in de gemeente Lansingerland vergeleken met Nederland (2014)

Figuur 2: belangrijkste sporten in Lansingerland

In de figuur hieronder is de trend in ledenpercentage in Lansingerland weergegeven. Dit komt overeen met het landelijke beeld: de belangstelling voor tennis neemt af, terwijl hockey en atletiek toenemen. Tegen de landelijke trend in is in Lansingerland ook het percentage voetballers licht toegenomen, waarschijnlijk door de toenemende populariteit van damesvoetbal.

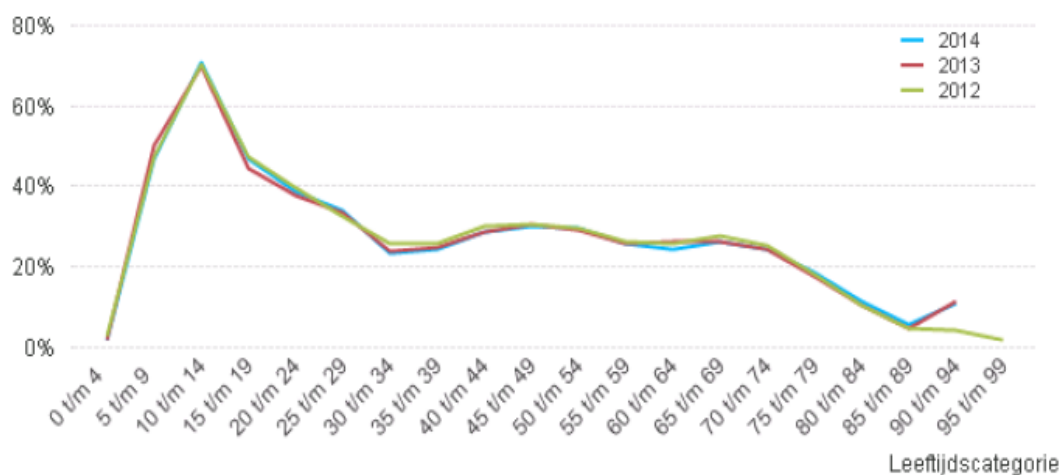
Trend top 10 sporten in de gemeente Lansingerland (2012, 2013, 2014)

Figuur 3: trend belangrijkste sporten

In de figuur hieronder is het ledenpercentage per leeftijdsgroep weergegeven voor de periode 2012-2014. Hieruit blijkt dat dit in deze periode niet significant is gewijzigd. Het gemiddelde ledenpercentage was 32,1% in 2012, 31,3% in 2013 en 31,3% in 2014.

Trend ledenpercentage in de gemeente Lansingerland (2012, 2013, 2014)

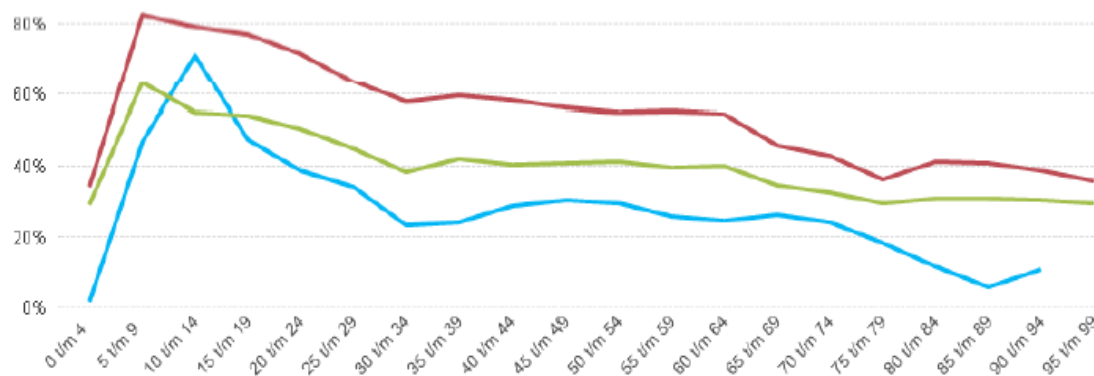

Figuur 4: trend ledenpercentage

Doordat de totale bevolking in de periode 2012-2014 met circa 4% toenam (zie paragraaf 1.5) houdt dit in dat het totale aantal leden van sportverenigingen in deze periode ook in absolute zin is toegenomen.

Overigens vindt er naast de door verenigingen ‘georganiseerde’ sportbeoefening ook veel ‘ongeorganiseerde’ sport plaats in onze gemeente. Denk hierbij bijvoorbeeld aan fitness, hardlopen of fietsen. In de onderstaande tabel wordt het ledenpercentage van sportverenigingen (blauw) vergeleken met het percentage mensen dat minimaal maandelijks (12 keer per jaar, rood) en minimaal wekelijks (40 keer per jaar, groen) sport. Het verschil tussen de rode/groene en de blauwe lijn geeft een indicatie van het aantal mensen wat wel regelmatig sport, maar geen lid is van een sportverenigingen.

Vergelijking van het ledenpercentage, 12x en 40x sporten in de gemeente Lansingerland

Figuur 5: georganiseerd en ongeorganiseerd sporten

2.3 TARIEVENBELEID

Welke wijzigingen hebben plaatsgevonden in het gemeentelijke tarievenbeleid over de periode 2012-2015?

In de onderstaande tabel hebben wij de tarieven van de binnensport² weergegeven voor de periode 2011 tot en met 2016.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Sporthal	€ 41,00	€ 42,11	€ 54,05	€ 56,51	€ 59,62	€ 62,00
Sportzaal	€ 22,50	€ 23,11	€ 29,13	€ 30,46	€ 32,14	€ 33,42
Gymzaal	€ 16,50	€ 16,95	€ 22,49	€ 23,51	€ 24,80	€ 25,80
Turnzaal De Zijde	€ 31,00	€ 31,84	€ 49,09	€ 51,33	€ 54,15	€ 56,32
Berghonk Kegelbaan	€ 14,50	€ 14,89	€ 16,79	€ 17,56	€ 18,53	€ 19,27
Berghonk Schietbaan	€ 17,50	€ 17,97	€ 17,97	€ 17,97	€ 18,96	€ 19,72
DOJO	€ 16,50	€ 16,95	€ 18,51	€ 19,36	€ 20,42	€ 21,24

Tabel 3: tarieven binnensport 2011-2016 per klokeer per ruimte, bedragen ex. 6% btw

In tabel 4 op de volgende pagina is de prijsstijging per jaar (ten opzichte van het voorgaande jaar) weergegeven.

² Een Sporthal, sportzaal en een gymzaal verhouden zich tot elkaar in de verhouding 4:2:1. Dit wil zeggen dat een sportzaal bestaat uit 2 naast elkaar gelegen gymzalen, en dat een sporthal bestaat uit ongeveer 2 sportzalen. De precieze oppervlaktes kunnen per sporthal verschillen.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Sporthal	nvt	2,7%	28,4%	4,6%	5,5%	4,0%
Sportzaal	nvt	2,7%	26,0%	4,6%	5,5%	4,0%
Gymzaal	nvt	2,7%	32,7%	4,5%	5,5%	4,0%
Turnzaal De Zijde	nvt	2,7%	54,2%	4,6%	5,5%	4,0%
Berghonk Kegelbaan	nvt	2,7%	12,8%	4,6%	5,5%	4,0%
Berghonk Schietbaan	nvt	2,7%	0,0%	0,0%	5,5%	4,0%
DOJO	nvt	2,7%	9,2%	4,6%	5,5%	4,0%

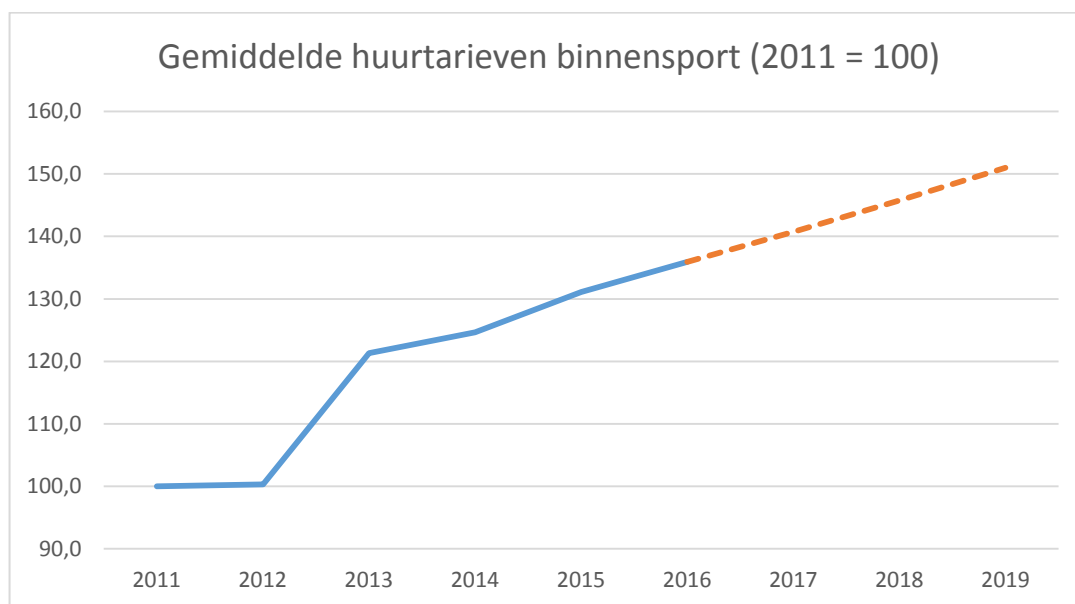
Tabel 4: jaarlijkse prijsstijging ten opzichte van het voorgaande jaar

In de onderstaande tabel is de gemiddelde tariefstijging ten opzichte van 2011 (=100) gecorrigeerd voor inflatie weergegeven.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
gemiddeld	100,0	102,7	126,7	131,8	139,0	144,6
gecorrigeerd inflatie	100,0	100,3	121,3	124,6	131,1	135,9

Tabel 5: gecorrigeerde ontwikkeling huurtarieven 2011-2016 (2011 = 100)

In de 'Tarievennota 2014-2018' zijn de tarieven voor de binnensport tot en met 2018 vastgelegd. In de onderstaande figuur is de verhoging van de gemiddelde huurtarieven, gecorrigeerd voor (zowel historische als toekomstige) inflatie weergegeven.

Figuur 6: ontwikkeling huurtarieven 2011-2019, gecorrigeerd voor inflatie (2011 = 100)

3 EVALUATIE

3.1 BENCHMARK

Hoe verhouden de tarieven in Lansingerland zich met de tarieven van vergelijkbare ruimten in omliggende gemeenten?

Om een beeld te krijgen van de hoogte van onze tarieven in vergelijking met andere gemeenten, hebben wij de tarieven van 13 gemeenten die in onze regio liggen of vergelijkbaar zijn met Lansingerland in beeld gebracht. In de onderstaande tabel zijn de uitkomsten van deze eenvoudige benchmark weergegeven. In bijlage 1 treft u alle cijfers aan.

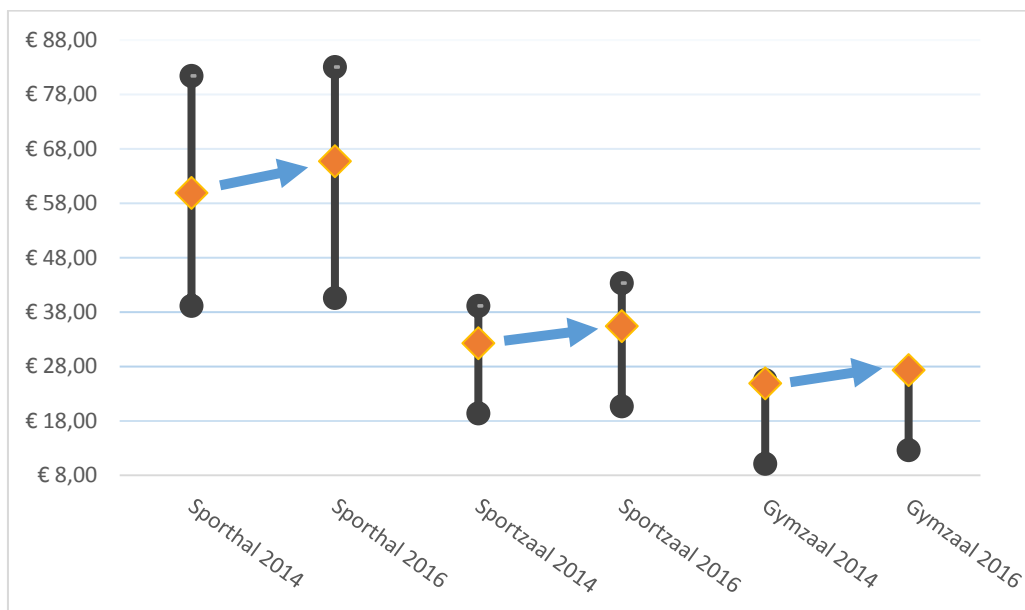
	Sporthal	Sportzaal	Gymzaal
Laagste-hoogste tarief	€ 40,60 - € 83,03	€ 20,70 - € 43,16	€ 12,65 - € 27,35
Mediaan	€ 57,70	€ 34,59	€ 18,30
Lansingerland 2016	€ 65,72	€ 35,43	€ 27,35

Tabel 6: tarieven benchmark sportaccommodaties 2016: spreiding & mediaan

Een goede manier om de getallen in de benchmark te vergelijken is het gebruik van de mediaan³. Het gebruik van de mediaan zegt in dit geval meer dan bijvoorbeeld het gemiddelde, omdat de gewichten van de benchmark verschillend zijn. Sommige tarieven (bijvoorbeeld die van Rotterdam en Den Haag) hebben betrekking op vele tientallen accommodaties, terwijl andere tarieven slechts betrekking hebben op een enkele hal.

De Tarievennota 2014-2018 (T13.16466) bevatte een vergelijkbare benchmark. In de onderstaande figuur is weergegeven hoe bij de referentiegemeenten aangetroffen spreiding van tarieven (de strepen, waarbij de bolletjes staan voor het minimale en maximale aangetroffen tarief) en de tarieven in Lansingerland (de ruiten) in de afgelopen twee jaar gewijzigd zijn.

³ De mediaan is het middelste getal in de waarnemingen als je die getallen op volgorde zet. 50% van de waarnemingen bevindt zich onder de mediaan en 50% hierboven.

Figuur 7: spreiding tarieven sportaccommodaties: 2014 & 2016

De resultaten van de benchmark laten hetzelfde beeld zien als in 2014:

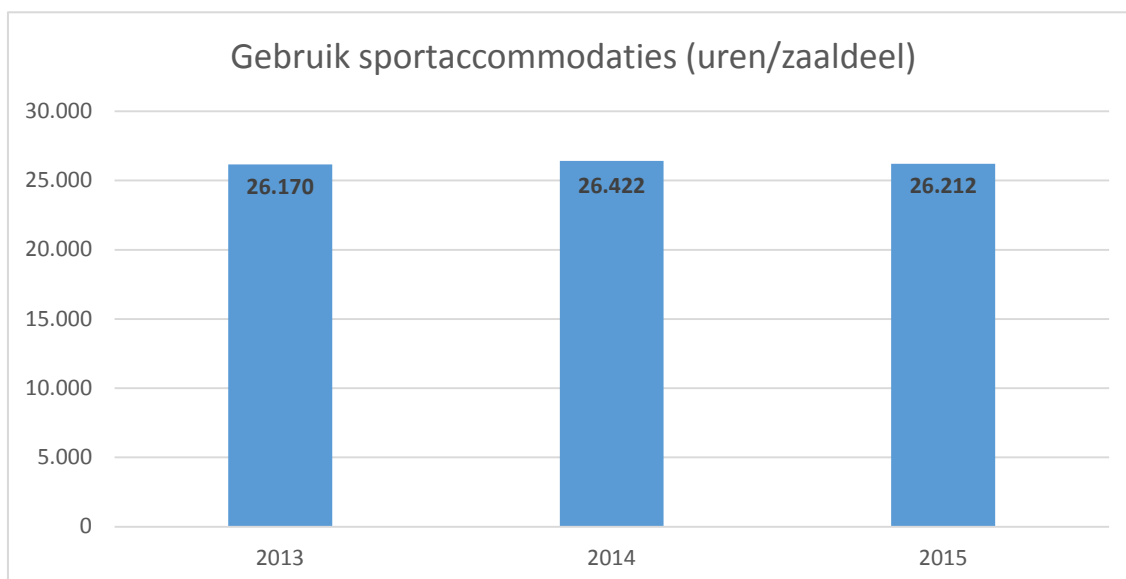
- Ons tarief voor het gebruik van sporthallen ligt licht boven de mediaan, maar ruim binnen de gebruikelijke bandbreedte van gehanteerde tarieven.
- Ons tarief voor sportzalen ligt nagenoeg op de mediaan van de onderzochte tarieven.
- Ons tarief voor het gebruik van gymzalen is relatief hoog.

3.2 GEBRUIK

Welke veranderingen in de mate van het gebruik/bezettingsgraad van de accommodaties hebben zich de afgelopen periode voorgedaan?

Sinds de overgang van de exploitatie naar Optisport in 2013 hebben wij betrouwbare en gedetailleerde cijfers over het gebruik van onze sportaccommodaties. In deze paragraaf geven wij een beeld van dit gebruik en de ontwikkeling hiervan. De cijfers in deze paragraaf komen uit het administratiesysteem van Optisport en zijn geanalyseerd door de gemeente. In totaal gaat het om bijna 60.000 individuele boekingen.

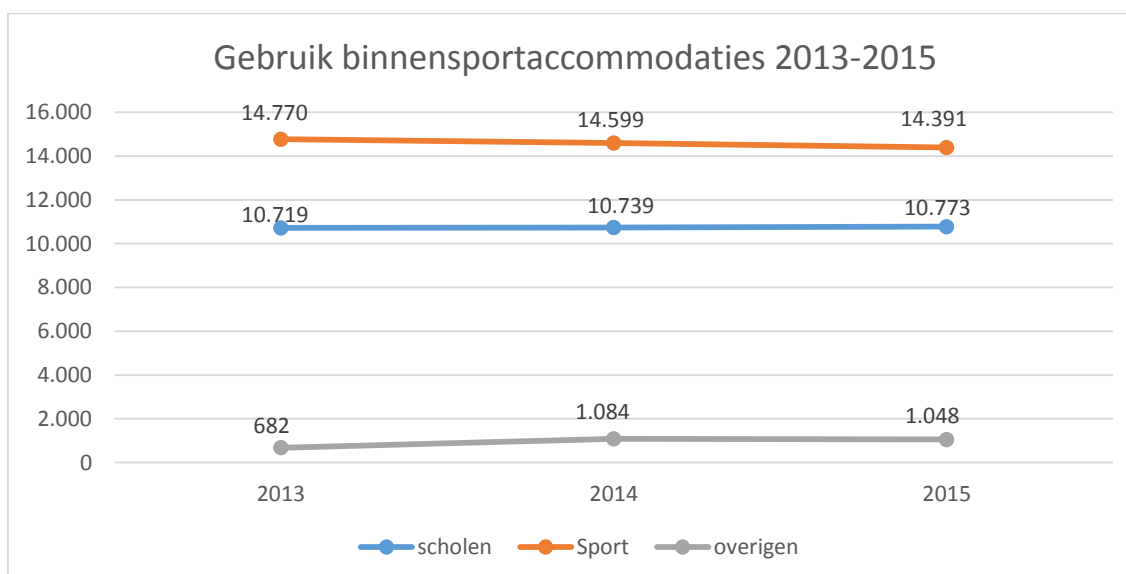
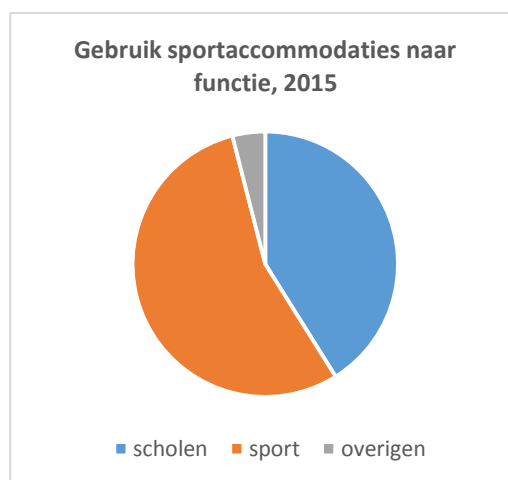
In de onderstaande tabel is het totale gebruik van al onze sportaccommodaties over de laatste drie kalenderjaren weergegeven.

Figuur 8: gebruik sportaccommodaties 2013-2015, gecorrigeerd naar uren per zaaldeel

Uit de bovenstaande figuur wordt duidelijk dat het gebruik van de sportaccommodaties de afgelopen jaren niet significant gewijzigd is.

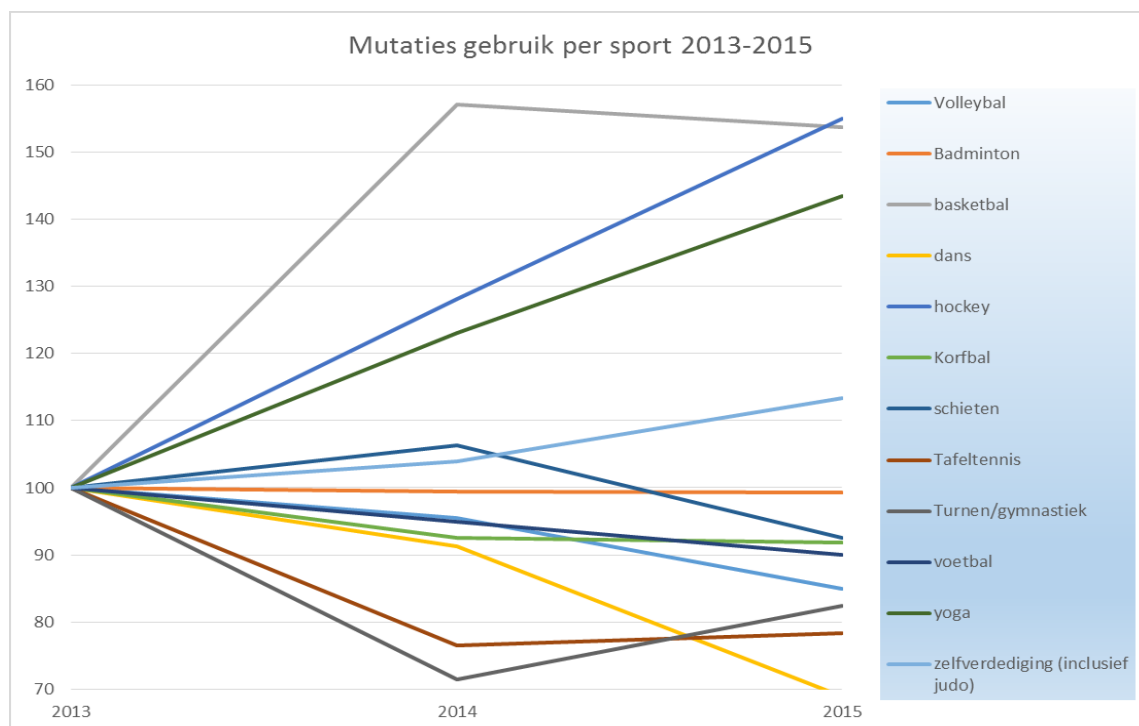
Wij kunnen ook onderscheid aanbrengen tussen de verschillende categorieën van activiteiten. Hiernaast en in de tabel op de volgende pagina hebben wij 3 activiteiten onderscheiden: schoolgym, sportactiviteiten door verenigingen en overige activiteiten. Onder deze overige activiteiten vallen onder andere kinderfeestjes, rommelmarkten, gebruik door BSO, examens, evenementen et cetera.

Figuur 9: gebruik sportaccommodaties 2013-2015 per categorie

Uit de bovenstaande figuur blijkt dat het aantal uren pure sportactiviteiten de afgelopen jaren licht is afgenomen, met circa - 3%. Hiertegenover staat een duidelijke toename van de overige activiteiten. Dit laat zich verklaren door de extra inspanningen van Optisport voor het binnenhalen van particuliere activiteiten en evenementen. Het aandeel van deze activiteiten blijft echter zeer beperkt ten opzichte van de sportactiviteiten.

Ook kunnen wij het gebruik per sport en het verloop hierin zichtbaar maken. In de onderstaande figuur is de mutatie van de verhuur van verschillende sporten ten opzichte van basisjaar 2013 weergegeven (2013 = 100).

Figuur 10: mutatie gebruik sportaccommodatie per sport (2013 = 100)

Uit de bovenstaande figuur blijkt dat er flinke verschillen zitten tussen de ontwikkeling van verschillende sporten. In de onderstaande tabel zijn de sporten die de grootste groei en krimp in het gebruik van onze sportaccommodaties laten zien weergegeven.

grootste stijgers		grootste dalers	
hockey	155	dans	69
basketbal	154	tafeltennis	78
yoga	143	turnen/gymnastiek	82

Tabel 7: de grootste stijgers en dalers van de binnensport 2013-2015 (2013 = 100)

3.2.1 DISCLAIMER: SIGNIFICANTIE VAN AFWIJKINGEN

Bij het interpreteren van de cijfers uit paragraaf 3.2 als indicatoren voor de wijzigingen in de sportactiviteiten in onze gemeente past enig voorbehoud. Dit kan geïllustreerd worden aan de hand van de afname van het gebruik voor dans.

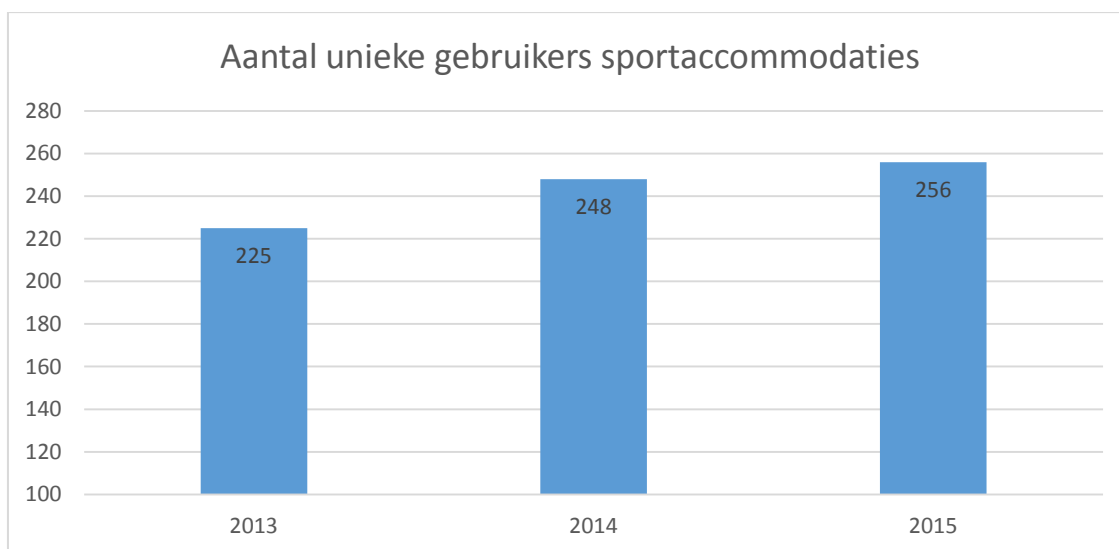
De belangrijkste reden dat het gebruik van onze accommodaties voor dans zo sterk is afgenomen is omdat Doto besloten heeft om een eigen danszaal te huren in het Rehobot in Berkel en Rodenrijs. Hierdoor is het aanbod aan sportactiviteiten in onze gemeente niet afgenomen. Het gebruik onze accommodaties is hierdoor wel afgenomen met circa 400 uur. Indien Doto besloten

had het gebruik van de gemeentelijke accommodaties te continueren was hiermee de lichte teruggang van het gebruik voor sportaccommodaties zoals gesignaleerd in figuur 10 omgebogen in een lichte stijging.

3.3 AANBOD

Wie zijn de gebruikers van onze accommodaties en welke veranderingen hebben hierin de afgelopen jaren plaatsgevonden? En is het aanbod in activiteiten gewijzigd in de afgelopen periode?

In de onderstaande tabel is het aantal unieke gebruikers⁴ wat gebruikt maakt van onze sportaccommodaties per jaar weergegeven.

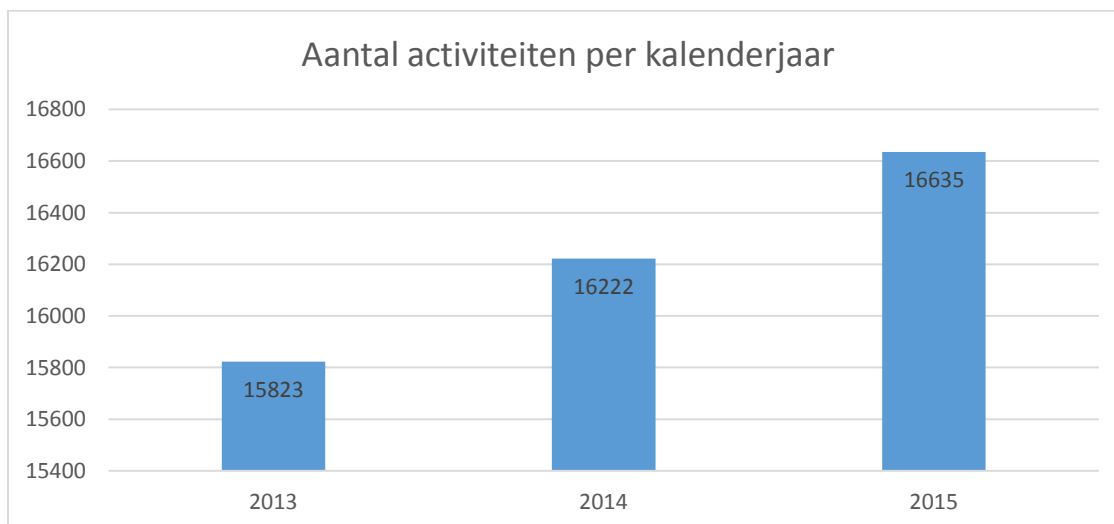

Figuur 11: aantal unieke gebruikers sportaccommodaties in 2013, 2014 en 2015

Het aantal unieke gebruikers neemt de laatste jaren licht toe. Dit is in lijn met de eerdere opmerking over de extra inspanningen van Optisport voor het binnenhalen van particuliere activiteiten en evenementen (pagina 14).

De onderstaande figuur geeft een overzicht van het aantal unieke activiteiten per kalenderjaar.

⁴ Dit is het totaal aantal verschillende gebruikers dat per kalenderjaar van onze accommodaties gebruik maakt, onafhankelijk van de tijdsduur van het gebruik (dit kan bijvoorbeeld 1 uur zijn, maar ook 700).

Figuur 12: aantal unieke activiteiten in 2013, 2014 en 2015

Uit de bovenstaande figuur blijkt dat het totale aantal unieke activiteiten sportaccommodaties georganiseerd wordt in 2015 met 5% is toegenomen ten opzichte van 2013. Omdat de totale verhuurde uren en ruimten licht is afgenomen (zie paragraaf 3.2), duidt dit erop dat de duur van gemiddelde activiteit afneemt of dat er minder ruimte gebruikt wordt.

3.4 SUBSIDIE

In hoeverre bestaat er samenhang tussen de subsidieverlening en huurtarieven? En indien dit het geval is: wat is het cumulatieve effect van het beleid op deze twee terreinen?

Met de harmonisatie van de huurtarieven in 2011 is de samenhang tussen subsidieverlening en huurtarieven opgeheven. Hierdoor is deze onderzoeksvraag voor de binnensport niet relevant.

3.5 RUWE ELASTICITEIT

Bij het vaststellen van het tarievenbeleid is in de afgelopen jaren meermalen de vraag gesteld wat de prijselasticiteit is. De elasticiteit geeft de mate weer waarin de vraag naar een product (in dit geval gebruik van sportaccommodaties) reageert op een prijsverandering.

Op basis van de kwantitatieve gegevens in de paragrafen 3.1 en 3.1 kunnen wij de eerder genoemde 'ruwe' elasticiteit⁵ bepalen. Hiervoor zijn twee variabelen noodzakelijk: de toename van het (gemiddelde) tarief in de periode 2013 - 2015 (9,8 %, zie paragraaf 2.3) en de afname van het gebruik van de sportaccommodaties (-3%, zie paragraaf 3.2).

Dit leidt tot de onderstaande elasticiteit:

$$\text{prijselasticiteit} = \frac{\% \text{ verandering gevraagde hoeveelheid}}{\% \text{ verandering prijs}} = \frac{-3\%}{+9,8\%} = -0,30$$

Als de prijselasticiteit tussen 0 en 1 ligt spreken wij van een inelastische vraag: de verandering van de gevraagde hoeveelheid is hierbij kleiner dan de relatieve prijsverandering. De uitkomst van -

⁵ Zie toelichting op pagina 5. Bij het bepalen van de 'ruwe' prijselasticiteit wordt enkel gekeken naar de ontwikkeling van de prijs en vraag, er wordt niet onderzocht of er sprake is van een oorzaak-gevolg relatie tussen deze beide ontwikkelingen.

0,30 betekent dat een prijsdaling van bijvoorbeeld 1% zal leiden tot een stijging van de gevraagde hoeveelheid met 0,30 %. Dit is een lage mate van elasticiteit. Met andere woorden: de vraag naar sportaccommodaties reageert tot op heden niet sterk op prijsveranderingen. Dit komt overeen met de conclusies uit het literatuuronderzoek in hoofdstuk 2.

3.6 CONCLUSIES

Op basis van hoofdstukken 2 en 3 trekken wij de volgende conclusies:

- De sportparticipatie in Lansingerland is hoog in vergelijking met het gemiddelde in Nederland en Zuid-Holland (§ 2.2).
- Het percentage leden van bij de NOC*NSF aangesloten sportverenigingen in Lansingerland blijft sinds 2013 vrijwel gelijk (§ 2.2).
- Gecorrigeerd voor inflatie zijn de tarieven voor het gebruik van de binnensportaccommodaties in de periode 2011-2016 met gemiddeld 35% toegenomen (§ 2.3).
- Uit de benchmark blijkt dat de door ons gehanteerde tarieven gemiddeld hoger zijn dan de mediaan van de onderzochte tarieven. Sporthallen zijn relatief goedkoop in onze gemeente, gymzalen relatief duur (§ 3.1).
- Het gebruik van onze sporthallen is in de periode 2013-2015 nauwelijks veranderd. Het gebruik voor sportactiviteiten is in deze periode licht (-3%) afgenomen (§ 3.2).
- Er zitten aanzienlijke verschillen tussen de ontwikkeling in gebruik voor verschillende sporten. Het gebruik voor hockey, basketbal en yoga neemt toe. Dans, tafeltennis en gymnastiek neemt af (§ 3.2).
- De bovenstaande conclusie komt overeen met de (overigens beperkte hoeveelheid) beschikbaar onderzoek, waaruit blijkt dat sport laag op de bezuinigingslijstjes van sporters staat (§ 2.1).
- Het aantal unieke gebruikers van onze sportaccommodaties neemt de afgelopen jaren toe met circa 14%, het aantal activiteiten met 5% (§ 3.3).
- Met een 'ruwe' elasticiteit van -0,30 is de vraag naar sportaccommodaties inelastisch: hij reageert tot op heden niet sterk op prijsveranderingen (§ 3.5).

DEEL II: SOCIAAL CULTUREEL

4 WIJZIGINGEN

De tarieven die wij in de volgende paragrafen bekijken hebben betrekking op het gebruik van gemeentelijke accommodaties voor sociaal-culturele en maatschappelijke activiteiten. Activiteiten die hieraan voldoen zijn muziekverenigingen, teken- en schilderverenigingen, bibliotheek, jeugd ontmoetingscentrum, historische verenigingen, culturele centra, ontmoetingscentra en activiteiten van non-profit organisaties als EHBO-vereniging en goede doelen (Voor Algemeen Nut Beogende Instellingen, ANBI's).

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de accommodaties die onderdeel uitmaken van dit onderzoek.

Accommodatie	Belangrijkste gebruiker(s)
Het Spectrum	Concordia, The Point
De Snip	Bibliotheek Oostland, Oudheidkundige vereniging Bleiswijk
Craenenborgh	Scouting en BSO Kanjers
Pecto's	St. Pecto's
MKC 't Web	Crescendo

Tabel 8: overzicht sociaal culturele accommodaties

4.1 LANDELIJKE ONTWIKKELINGEN

Welke landelijke ontwikkelingen zijn relevant voor de geformuleerde onderzoeksvraag?

Gezien de grote diversiteit aan activiteiten die plaatsvinden in de bovenstaande accommodaties is het lastig om een algemeen beeld te schetsen van de algemene ontwikkeling van het gebruik hiervan. Wij volstaan daarom met een korte opsomming van enkele trends:

- **Veranderende rol van de bibliotheek**
Van oudsher wordt de bibliotheek gezien als een plaats waar kennis in boekvorm wordt opgeslagen. Met de opkomst van de digitale wereld is die rol echter snel aan het veranderen. Bibliotheken zijn zich daarom aan het oriënteren op hun plek en functie in de maatschappij. Belangrijke onderdelen hiervan zijn de bibliotheek als ontmoetingscentrum, ondersteuning van bijvoorbeeld laaggeletterden en digibeten of als 'curator' van kennis.
- **Clustering van activiteiten en samenwerking in cultuurhuizen**
Kulturhus is een Scandinavisch begrip en staat voor een veelzijdig gemeenschapscentrum. In dit concept werken meerdere partijen samen onder één of meerdere daken. Organisaties en verenigingen leggen hierbij inventieve verbindingen en hebben een gezamenlijke visie over de rol van de voorziening in het dorp of de wijk. Een gezamenlijk beheer en een gezamenlijke programmering zijn hierin de basis. In 2000 is het concept geïntroduceerd en in de jaren hierop volgend in uiteenlopende vormen en omvang toegepast in Nederland.
- **Stimuleren cultureel ondernemerschap**
Het stimuleren van cultureel ondernemerschap is sinds de jaren negentig een belangrijk onderdeel van het cultuurbeleid van de (rijks)overheid. Producenten of aanbieders van culturele activiteiten worden gestimuleerd om zoveel mogelijk eigen inkomsten te genereren. Deze inkomsten kunnen bestaan uit betalende bezoekers, maar bijvoorbeeld ook particuliere giften ('mecenaat'), sponsoring, verkoop van producten. Organisaties die subsidie ontvangen van de Rijksoverheid moeten voldoen aan minimumnormen voor eigen inkomsten (17,5 tot 21,5%). Idealiter snijdt het mes hierbij aan meerdere kanten: de afhankelijkheid van

overheidssubsidies wordt verminderd, er wordt ruimte geschapen voor eigen initiatief en het draagvlak voor cultuur wordt vergroot.

- **Bezuinigingen**

De afgelopen jaren hebben gemeenten in heel Nederland aanzienlijke bezuinigingen doorgevoerd in de sociaal-culturele sector. Hierbij ging het bijvoorbeeld om het verlagen of afschaffen van subsidies, verhogen van huurtarieven voor maatschappelijke accommodaties of het sluiten van deze accommodaties.

- **Voldoende accommodaties**

De 'Monitor Amateurkunst 2015' (Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst, 2015) constateert dat er volgens de meeste beoefenaars van amateurkunst voldoende werk-, oefen- of lesruimte beschikbaar is. Van alle ondervraagden geeft 7 à 9% aan dat er onvoldoende geschikte voorzieningen in de omgeving zijn. Van alle beoefenaars zegt 4% dat er de afgelopen twee jaar voorzieningen zijn weggefallen waar ze voorheen gebruik van maakten. Er zijn geen of amper verschillen naar soort activiteit en stedelijkheid. Er zijn ook voorzieningen bijgekomen die er voorheen niet waren, volgens 3% van de beoefenaars.

- **Dalende trend cultuurparticipatie**

Diverse onderzoeken en publicaties laten een dalende trend in de actieve cultuurparticipatie⁶ zien. Deze daling over de periode 2007-2011 is niet uniek voor de actieve cultuurparticipatie, maar doet zich ook voor bij andere 'traditionele' vormen van vrijetijdsbesteding. Het gebruik van internet, mobiele telefonie en sociale media in de vrije tijd is daarentegen toegenomen, ten koste van de traditionele vrijetijdsbestedingen.

De bovenstaande trend dient wel in perspectief geplaatst te worden. Het gebruik van nieuwe media biedt immers ook een platform en nieuwe mogelijkheden voor kunst, cultuur en ontmoetingen. Hierover is echter nog weinig onderzoek beschikbaar.

4.2 ACTUELE GEBRUIKSTARIEVEN

Met ingang van 1 januari 2015 zijn de huurtarieven voor maatschappelijke accommodaties geharmoniseerd. Deze worden jaarlijks verhoogd met de consumenten prijs index (CPI, 0,6% in 2016). In de onderstaande tabel is de actuele tarievenstructuur weergegeven.

Gebruik	Tarief
<i>Heel pand, heel jaar</i>	€ 100,60 per m ² ⁷
<i>Één ruimte in een pand, heel jaar</i>	€ 125,75 per m ²
<i>Één ruimte, per dagdeel</i>	€ 0,55 per m ² ⁸
<i>Één ruimte, dagdeel per week, per jaar</i>	40 * bovenstaand tarief
<i>Bergingen, kelders en zolders</i>	€ 30,18 per m ²

Tabel 9: tarieven sociaal culturele accommodaties 2016 (per dagdeel, incl. servicelasten)

⁶ Alle vormen van het actief beoefenen en artistiek ontwikkelen van, of betrokken zijn bij cultuur in de vrije tijd, dus buiten school en werk (bron: www.lkca.nl)

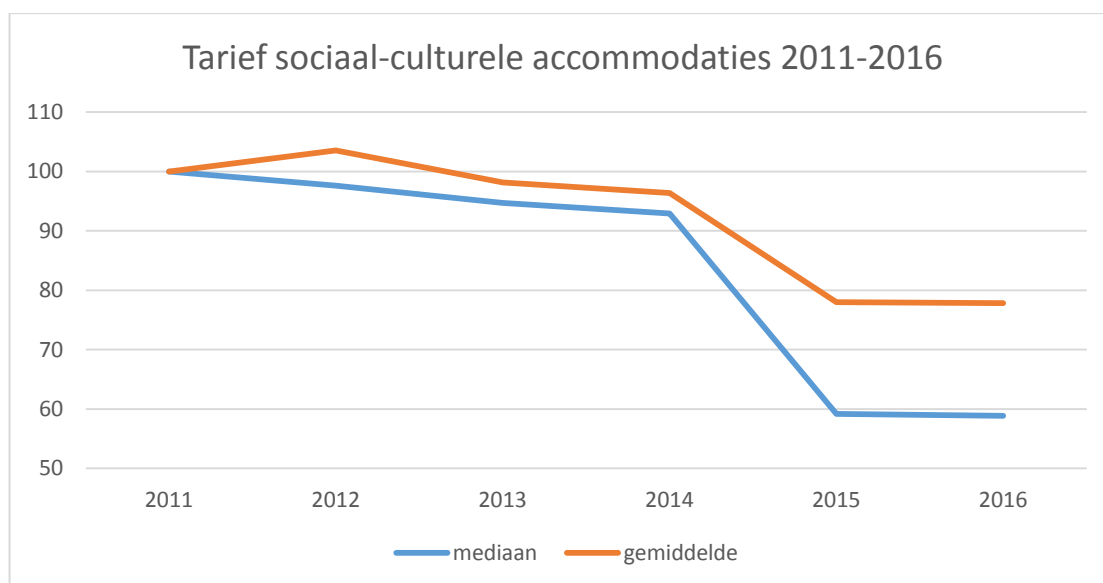
⁷ Inclusief € 20,- servicekosten

⁸ Dagdelen zijn van 8:00 - 13:00, 13:00 - 18:00 en 18:00 - 23:00

4.2.1 ONTWIKKELING TARIEVEN 2011-2016

Met de harmonisatie van de tarieven in 2015 zijn ook de huurvoorwaarden gelijk getrokken. In de *'Kaderbrief huurprijzen maatschappelijke accommodaties 2014'* (T14.05847) is het nieuwe beleid vastgelegd. Voor deze harmonisatie bestonden er belangrijke verschillen tussen de verschillende accommodaties en in sommige gevallen zelfs per verhuurder. Hierdoor zijn de huurtarieven voor de periode 2011-2014 en voor 2015 en later feitelijk niet één op één met elkaar te vergelijken. Een van de belangrijkste wijzigingen is bijvoorbeeld dat de accommodaties nu alleen per dagdeel verhuurd worden, terwijl het bij bepaalde accommodaties voor 2015 ook mogelijk was per uur te huren.

Met in acht name van de bovenstaande kanttekeningen hebben wij in bijlage 2 een overzicht weergegeven van het verloop van de tarieven sinds 2011. In de onderstaande tabel is het verloop van deze tarieven ten opzichte van 2011 weergegeven.

Figuur 13: ontwikkeling huurtarieven 2011-2016, gecorrigeerd voor inflatie (2011 = 100)

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat de tarieven sinds 2011 met 20 tot 40 procent gedaald zijn. Zoals in bijlage 2 te zien is verschilt de ontwikkeling van de tarieven sterk per accommodatie. Dit wordt niet alleen veroorzaakt doordat sommige accommodaties erg 'goedkoop' of 'duur' waren ten opzichte van het nieuwe tarief, maar ook doordat de tarieven van bepaalde accommodaties samenhangen met subsidies. In paragraaf 5.3 gaan wij nader in op deze samenhang.

5 EVALUATIE

5.1 BENCHMARK

Het is voor sociaal-culturele accommodaties veel complexer om een benchmark uit te voeren dan voor de sportaccommodaties. Sportaccommodaties bestaan in een beperkt aantal standaarden (bijvoorbeeld sporthal, sportzaal en gymzaal) en de inrichting en het gebruik van deze accommodaties verschilt onderling nauwelijks. Sociaal culturele accommodaties komen echter in allerlei soorten en maten. Ook het gebruik van deze accommodaties en de vastgestelde tarievenstructuren verschillen sterk.

Hierdoor is het niet eenvoudig en zeer tijdrovend om zelf een benchmark uit te voeren voor sociaal culturele tarieven. Wij zullen daarom volstaan met het verwijzen naar een aantal recente benchmarken die beschikbaar zijn.

5.1.1 BOUWSTENEN VOOR SOCIAAL (2013)

In 2013 heeft een student van de Hogeschool Utrecht onderzoek gedaan naar de huurtarieven van (vergader)zalen in sociale accommodaties⁹. In dit onderzoek zijn de tarieven van in totaal 90 maatschappelijke accommodaties met elkaar vergeleken. In de onderstaande tabel zijn de uitkomsten van deze benchmark voor de accommodaties van 50 m² en 100 m² vergeleken met het tarief voor Lansingerland. Deze benchmark is overigens ook gebruikt als referentie bij het vaststellen van het nieuwe tarievenbeleid.

	50 m ²	100 m ²
Laagste-hoogste tarief	€ 0,16 - € 1,56	€ 0,16 - € 1,02
Mediaan	€ 0,55	€ 0,44
Lansingerland 2016	€ 0,55	€ 0,55

Tabel 10: tarieven sociaal culturele accommodaties 2013 (m²/uur)

5.1.2 KENNISKNOOPPUNT KULTURHUS

Het 'Kennisknooppunt Kulturhus' heeft op haar website (<http://www.kulturhus.nl>) een overzicht van gangbare tarieven voor vaste huurders van kulturhusen. Deze zijn gebaseerd op een inventarisatie van een tiental kulturhusen in Overijssel, Gelderland en Utrecht.

	Kulturhus ¹⁰
Laagste-hoogste tarief	€ 15,00 - € 180,00 /m ²
Gemiddeld	€ 80,00 /m²
Lansingerland 2016	€ 80,00 ¹¹ /m ²

Tabel 11: tarieven Kulturhusen (m²/jaar)

⁹ Bron: www.bouwstenenvoorsociaal.nl

¹⁰ Exclusief servicekosten

¹¹ Exclusief € 20,- servicekosten, zie paragraaf 4.2

5.2 GEBRUIK & AANBOD

- *Welke veranderingen in de mate van het gebruik/bezettingsgraad van de accommodaties hebben zich de afgelopen periode voorgedaan?*
- *Wie zijn de gebruikers van onze accommodaties en welke veranderingen hebben hierin de afgelopen jaren plaatsgevonden?*

In de onderstaande tabel is voor de belangrijkste sociaal-culturele accommodaties het aantal gebruiksuren en de hieruit volgende bezettingsgraad weergegeven. Deze cijfers zijn afkomstig uit 2013, het jaar waarin Optisport gestart is met de exploitatie.

Accommodaties	Aantal uren	bezetting ¹²
Pecto's	649	15,0%
Cranenborgh (inclusief BSO)	2.178	12,6%
Spectrum	494	11,4%
MKC 't Web	1.183	9,1%
De Snip	400	4,6%

Tabel 12: bezetting sociaal culturele accommodaties 2013

Wij hebben getracht om, analoog aan de werkwijze bij de sportaccommodaties in hoofdstuk 3, een kwantitatief overzicht op te stellen van de wijzigingen van het gebruik van de bovenstaande accommodaties over de onderzoeksperiode van deze Review. In samenspraak met Optisport hebben wij verschillende methoden hiervoor onderzocht. De conclusie hiervan is echter telkens weer dat iedere kwantitatieve benadering over de afgelopen 3 jaar zoveel correcties benodigd zijn, dat de objectieve waarde van deze cijfers hiermee vervalst.

Hieronder lichten wij de drie belangrijkste oorzaken hiervan toe. Deze illustreren wij met concrete voorbeelden.

a) Wijziging gebruiksvoorwaarden

Met ingang van 2015 zijn niet alleen de tarieven voor het gebruik van de accommodaties geharmoniseerd, maar ook de huurvoorwaarden. Zoals wij in paragraaf 4.3 aangaven bestonden er voor dit moment belangrijke verschillen tussen de voorwaarden voor verschillende accommodaties, en in bepaalde gevallen soms zelfs per verhuurder. Door deze verschillen is het, anders dan voor de sportaccommodaties, extreem complex om een betrouwbaar overzicht van de ontwikkeling van het gebruik te genereren.

Ter illustratie: tot 2015 was de afspraak dat Concordia tegen een vaste huurprijs maximaal 200 dagdelen gebruik te maken van de grote zaal van het Spectrum. Met ingang van het nieuwe tarievenbeleid huren zij, net als andere gebruikers, op basis van werkelijk gebruik. Voor veel andere gebruikers gold dat er voor de harmonisatie ondoorzichtige afspraken bestonden over bijvoorbeeld het gebruik van opslagruimten.

b) Belang externe ontwikkelingen

In het algemeen kunnen wij ook stellen dat de activiteiten die in de sociaal-culturele accommodaties plaatsvinden teveel van elkaar verschillen om 'op een hoop te gooien' en op accommodatieniveau te analyseren. Een concreet voorbeeld hiervan is de constatering dat het

¹² In dit overzicht zijn de ruimten die permanent verhuurd worden niet meegenomen. 100% bezetting komt overeen met een gebruik van 4.300 uur per ruimte per jaar. Indien in een accommodatie meer dan 1 ruimte beschikbaar is wordt het maximale gebruik aangepast. Bijvoorbeeld voorde Craenenborgh: 4 individuele ruimten: 100% gebruik = 4 * 4.300 = 17.200 uur.

gebruik (of de vraag naar het gebruik) sterk afhankelijk is van externe ontwikkelingen. Er kunnen vraagtekens gesteld worden bij de vraag in hoeverre er een causale relatie te leggen is tussen het gebruik en de huurvoorwaarden van deze accommodaties.

Ter illustratie: het gebruik van 't Schooltje voor maatschappelijke doeleinden is beëindigd na het wegvallen van het centrale lid van het bestuur dat hier activiteiten organiseerde. Dit heeft een significante verlaging van het gebruik van de sociaal-culturele accommodaties tot gevolg, zonder dat er een relatie bestaat met het gemeentelijke beleid. Hetzelfde geldt, weliswaar door andere oorzaken, voor de beëindiging van het gebruik de Speel-o-theek in de Snip in Bleiswijk.

c) Relatief beperkt aantal gebruikers

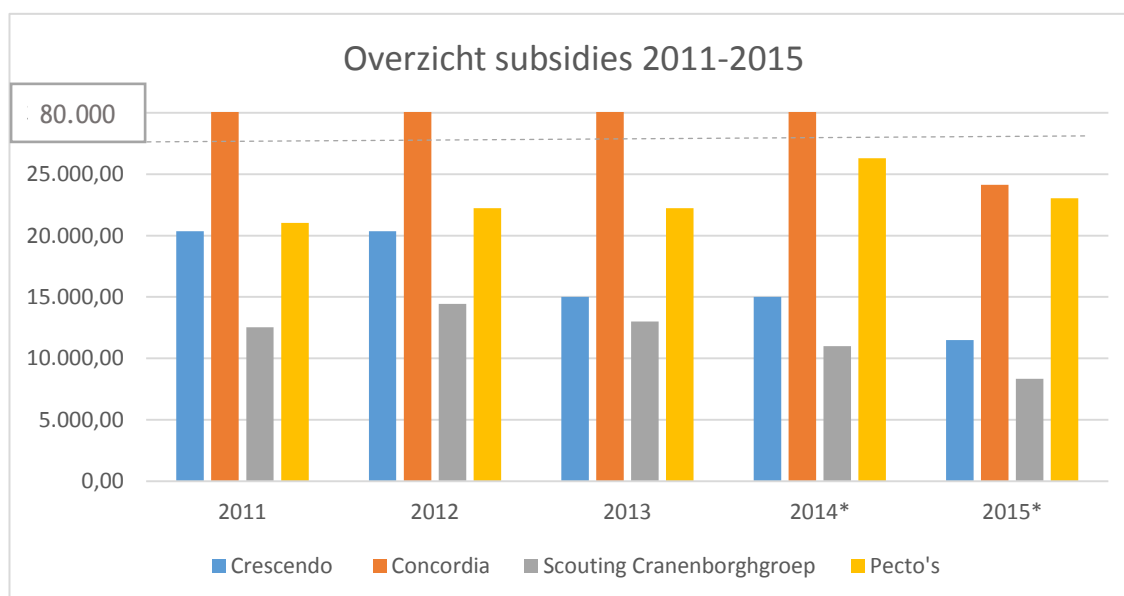
Naast de hiervoor genoemde argumenten constateren wij dat het aantal verenigingen dat gebruik maakt van de sociaal culturele accommodaties relatief beperkt is in vergelijking met de sportaccommodaties. In § 3.5 hebben wij gezien dat dit voor de sportaccommodaties om honderden verschillende gebruikers gaat. Voor de sociaal culturele panden gaat het slechts om enkele tientallen, waarvan er slecht circa 10 echt grote gebruikers zijn.

Op basis van het bovenstaande concluderen wij dat er onvoldoende onderbouwing bestaat om een direct en kwantitatief verband te leggen tussen gebruik en huurvoorwaarden.

5.3 SUBSIDIE

In hoeverre bestaat er samenhang tussen de subsidieverlening en huurtarieven? En indien dit het geval is: wat is het cumulatieve effect van het beleid op deze twee terreinen?

Anders dan bij de sportaccommodaties is er bij de sociaal culturele accommodaties wel sprake van een sterke samenhang tussen subsidie en huurtarieven. Tot aan de harmonisatie van het subsidiebeleid in 2014 werden de huurtarieven voor veel verenigingen 'weg gesubsidieerd'. In het nieuwe subsidiebeleid is vastgelegd dat subsidie alleen aangevraagd kan worden voor activiteiten, niet voor huisvesting¹³. In de onderstaande tabel is voor de vier grootste gebruikers van de maatschappelijke accommodaties de ontvangen gemeentelijke subsidie per jaar weergegeven.

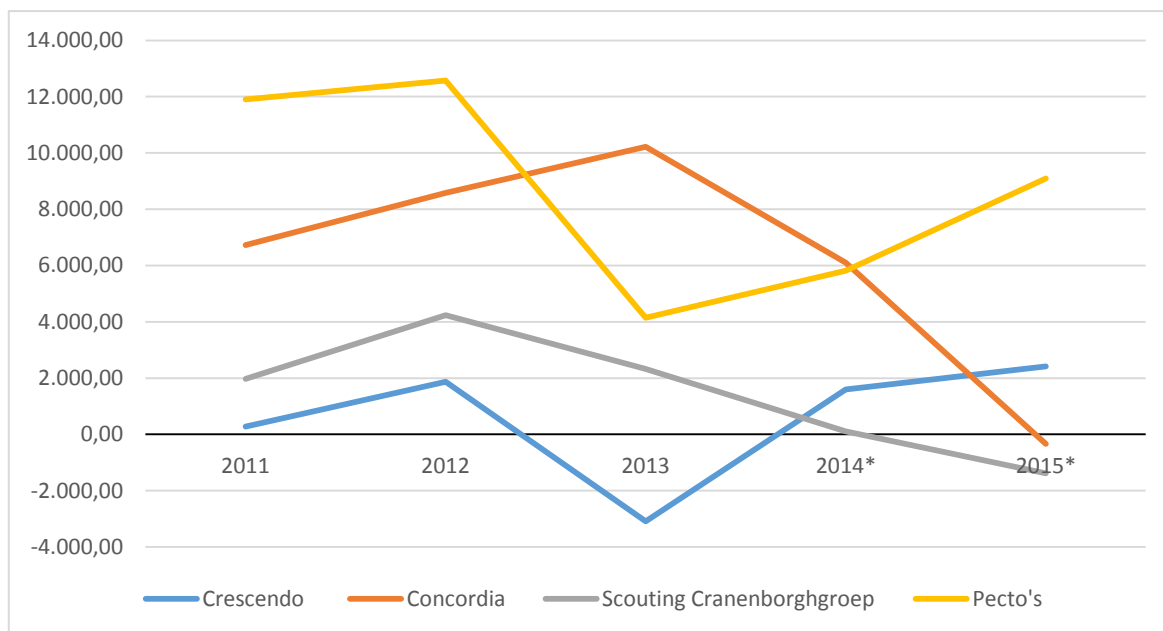

Figuur 14: verstrekte subsidie 2011-2015 (* inclusief frictiebudget 2014 & 2016)

¹³ Met uitzondering van de Oudheidkundige Vereniging Bleiswijk

Hoewel huisvestingskosten in het nieuwe beleid dus niet meer gesubsidieerd worden, blijven deze kosten natuurlijk wel een belangrijk onderdeel uitmaken van de totale kosten van verenigingen. Om een beeld te krijgen van de totale impact van het gemeentelijke beleid (tarieven- en subsidiebeleid) van de afgelopen jaren is het dus redelijk om deze twee zaken in samenhang te bezien.

In de onderstaande figuur is een overzicht gegeven van de gemeente Lansingerland ontvangen subsidie minus de kosten voor het gebruik van de gemeentelijke accommodaties voor de vier verenigingen uit figuur 16.

Figuur 15: ontvangen subsidie minus huurlasten accommodatie voor een aantal verenigingen

Uit de bovenstaande grafiek blijkt over de onderzochte periode geen sprake van een duidelijke trend in het saldo tussen inkomsten uit subsidie en uitgaven aan huisvesting. In deze periode is de afname van de subsidies grotendeels gecompenseerd door de verlaging van de huurtarieven in het nieuwe beleid en de inzet van het frictiebudget.

5.4 VOORUITBLIK

Deze Midterm Review kijkt naar de effecten van het tarievenbeleid op het verleden. Wij kunnen in het kader van dit onderzoek geen uitspraken doen over het gebruik van de sociaal culturele accommodaties voor 2016 en verder. Op dit moment is immers nog niet bekend op welke wijze gebruikers hun huisvestingsvraag in zullen vullen.

Duidelijk is wel dat er een uitdaging ligt voor de sociaal-culturele verenigingen. Deze uitdaging wordt niet zozeer veroorzaakt door het gehanteerde accommodatie- of tarievenbeleid, maar door het aangescherpte subsidiebeleid. Hiermee valt dit onderwerp strikt gesproken buiten de scope van deze review.

Deze wijzigingen in het subsidiebeleid komen niet uit de lucht vallen. Bij het vaststellen van dit beleid in 2013 is bepaald dat partijen ruim vier jaar de tijd hebben gehad om zich voor te bereiden op deze wijzigingen. Gedurende deze vier jaar werden de financiële gevolgen

grotendeels opgevangen door de inzet van een frictiebudget. Vanaf 2017 is geen frictiebudget meer beschikbaar.

In lijn met de gedachtegang achter dit frictiebudget zien wij dat de meeste betrokken sociaal-culturele gebruikers bezig zijn zich hier op voor te bereiden. Voorbeelden hiervan zijn de plannen voor de cultuurhuizen, de alliantie 't Web en de plannen van scouting Cranenborgh.

5.5 CONCLUSIES

Op basis van hoofdstukken 4 en 5 trekken wij de volgende conclusies:

- De tarieven voor het gebruik van sociaal-culturele accommodaties liggen in Lansingerland op hetgeen landelijk gebruikelijk is (§ 5.1).
- De afgelopen jaren zijn de tarieven voor het gebruik van onze sociaal-culturele accommodaties gedaald (§ 4.3).
- Doordat met de ingang van het nieuwe beleid ook de huurvoorwaarden zijn geharmoniseerd/aangepast is het moeilijk om het gebruik van de accommodaties in kwalitatieve zin met elkaar te vergelijken (§ 5.1).
- Er bestaat onvoldoende onderbouwing om een directe verband te leggen tussen gebruik en huurvoorwaarden van de sociaal-culturele accommodaties (§ 5.2).
- Er bestaat een zeer sterk verband tussen het tarieven- en subsidiebeleid (§ 5.3).
- De subsidies aan maatschappelijke organisaties, waaruit in het verleden een groot deel van de huurtarieven werden betaald, dalen (§ 5.3).
- Het gecombineerde effect van de daling van de huurtarieven en de subsidies is in de periode 2011-2015 beperkt gebleven, door de inzet van het frictiebudget (§ 5.4).

BIJLAGE 1: BENCHMARK TARIEVEN

In de onderstaande tabel zijn de geïnventariseerde tarieven voor de binnensportaccommodaties in enkele gemeenten in de regio weergegeven. De tarieven betreffen het meest normale tarief voor het gebruik van de accommodaties door verenigingen in de avonduren, inclusief het gebruik van twee kleedkamers en alle bijkomende kosten. Waar de tarievenstructuur van deze uitgangspunten afwijkt zijn deze zoveel als mogelijk gecorrigeerd.

Gemeente	Sporthal 2016	Sportzaal 2016	Gymzaal 2016
Zoetermeer	€ 50,25	€ 25,20 - € 37,75	€ 12,65
Pijnacker-Nootdorp	€ 41,90 - € 79,93	€ 30,34 - € 43,16	€ 21,33
Den Haag	€ 57,70 - € 67,70	€ 30,50	€ 17,60 - € 22,00
Waddinxveen	€ 57,17	€ 34,12 - € 43,34	€ 23,97
Delft	€ 58,45	€ 33,90	€ 19,00
Leidschendam-Voorburg	€ 48,60 - € 61,50		€ 17,18 - € 22,00
Alphen aan den Rijn	€ 48,18		€ 16,07
Teylingen	€ 40,60 - € 68,20	€ 35,25	€ 15,25
Houten	€ 59,90 - € 83,03	€ 20,70 - € 35,05	€ 14,99 - € 20,70
Zuidplas	€ 55,00		€ 13,00
Overbetuwe	€ 49,50 - € 66,00	€ 33,00	€ 16,50
Rotterdam	€ 56,60	€ 42,50	€ 14,20
Vlaardingen	€ 57,24 - € 63,60	n.v.t.	€ 19,61 - € 21,50
Lansingerland 2016	€ 65,72	€ 35,43	€ 27,35

Tarieven voor verenigingen in Lansingerland en enkele regiogemeenten (incl. 6% btw)

In de onderstaande tabel vergelijken wij de tarieven in Lansingerland met die in de andere gemeenten.

	Sporthal	Sportzaal	Gymzaal
Laagste-hoogste tarief	€ 40,60 - € 83,03	€ 20,70 - € 43,16	€ 12,65 - € 23,97
Mediaan	€ 57,70	€ 34,59	€ 18,30
Lansingerland 2014 (incl. btw)	€ 65,72	€ 35,43	€ 27,35

BIJLAGE 2: GEBRUIKSTARIEVEN SOCIAAL CULTURELE ACCOMMODATIES

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
SCC de Snip						
zaal 1a/b (1.19)	€ 61,55	€ 61,55	€ 63,65	€ 63,65	€ 39,77	€ 40,01
zaal 2 (1.20)	€ 51,30	€ 51,30	€ 53,05	€ 53,05	€ 19,64	€ 19,76
MKC het Web						
Podiumzaal losse verhuur (0.14+0.15)	€ 123,35	€ 123,35	€ 126,10	€ 126,10	€ 112,20	€ 112,87
Muziekzaal losse verhuur (0.07)	€ 57,85	€ 57,85	€ 106,80	€ 106,80	€ 20,63	€ 20,75
Schilderzaal losse verhuur (0.12)	€ 85,85	€ 85,85	€ 55,65	€ 55,65	€ 30,64	€ 30,82
De Pecto's						
Hele accommodatie	€ 61,55	€ 123,35	€ 61,55	€ 61,55	€ 70,25	€ 70,67
Het Spectrum						
Grote zaal (incl. kleedruimte)	€ 128,50	€ 128,50	€ 128,50	€ 128,50	€ 147,46	€ 148,34
Soos The Point (28)	€ 137,55	€ 137,55	€ 137,55	€ 137,55	€ 47,70	€ 47,99
Craenenborgh						
lokaal 1 (r.08)	€ 12,20	€ 12,20	€ 12,20	€ 12,20	€ 21,12	€ 21,25
lokaal 3 (r.07)	€ 12,65	€ 12,65	€ 12,65	€ 12,65	€ 25,41	€ 25,56
lokaal 5 (r.09)	€ 13,95	€ 13,95	€ 13,95	€ 13,95	€ 26,35	€ 26,51
botenloods	€ 8.520	€ 8.230	€ 8.230	€ 8.230	€ 1.916,00	€ 1.927,50
Polderhuis						
multifunctionele ruimte (0.4)	€ 55,00	€ 55,00	€ 55,00	€ 55,00	€ 26,82	€ 26,98
Grote lesruimte (0.9)	€ 55,00	€ 55,00	€ 55,00	€ 55,00	€ 27,70	€ 27,87
Leskamer 1.18	€ 25,65	€ 25,65	€ 25,65	€ 25,65	€ 17,83	€ 17,94
Leskamer 1.19	€ 13,90	€ 13,90	€ 13,90	€ 13,90	€ 13,24	€ 13,32

BIJLAGE 3: GEBRUIKTE BRONNEN

Publicaties

- Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (2015), *Monitor Amateurkunst 2015*
- Mulier Instituut (2014), *Voorstudie financiële aspecten van sport*
- NOC*NSF (2015), *Sportaanbiedersnota 2015*
- NOC*NSF (2014), *Sportbonden Monitor 2014: Ontwikkeling van organisaties in de sport*
- NOC*NSF (2015), *KISS rapportage gemeente Lansingerland*

Websites

- www.bouwstenenvoorsociaal.nl
- www.cbs.nl
- www.kulturhus.nl
- www.lkca.nl

Interne documenten

- Kaderbrief huurprijzen maatschappelijke accommodaties 2014 (T14.05847)
- Tarievennota Sportaccommodaties 2014-2018 (T13.16466)
- Sociaal maatschappelijke accommodaties Lansingerland, Presentatie Optisport 28 januari 2014
- Raadsbrief Opzet Midterm Review Tarievenbeleid d.d. 26 januari 2016 (U16.00311)